

Magyar vitézség a keresztény Európáért a nándorfehérvári (1456) és az otrantói (1481) diadal fényében

Kiemelkedő jelentőségű a XV. századi keresztény Európát megvédő magyar vitézség, különösen a nándorfehérvári (1456) és az otrantói (1481) magyar diadal fényében. A Hunyadiak hosszú évtizedeken át küzdöttek rendíthetetlen elszántsággal és hadászati tudással a haza és Európa védelmében. Nándorfehérvár hősei nemcsak a hazát, hanem egész Európát védték! Nándorfehérvár magyar hőseinek, Hunyadi Jánosnak és vitéz seregének dicsőséges győzelmét egész Magyarország és a korabeli Európa ünnepelte! Erre emlékeztet napjainkban is mindenkit a keresztény világban a déli harangszó! Nándorfehérvár (1456) és Otranto (1481) csatáiban a magyar katonák csodálatos győzelmeket arattak: a kereszténység megvédése érdekében folytatott küzdelmeink, egyetemes értékeket felmutató XV. századi győzelmeink világa örök értékeket mutatnak föl napjaink nemzedékei számára is.

I. Nándorfehérvár hőse, Hunyadi János – „országolsz Istennel s diadalmaskodol az angyalokkal”

A „legboldogabb ember” volt Hunyadi János „korunk összes halandói között”, mert „a Teremtő őt is megáldotta gyermekekkel, akik felől a legjobb reménységgel lehetett”. „Egész életében hír és dicsőség vette körül. [...] Legyőzte és megszalasztotta a nagy császárt. Hatalmas diadalt aratott, amire mindig úgy vágyakozott, és övéinek dicsérete és diadalkiáltásai között jó névvel végezte életét.”

„Üdv, mennyei ragyogás,
Ország koronája, lehulltál.
Földnek fényessége, kihunytál.
Hej, széttört a tükör, melybe tekinteni reméltünk.
Most, ellenséget legyőzve, országolsz Istennel
S diadalmaskodol az angyalokkal,
Ó, derék János!”

„Kapisztránói János fráter” Hunyadi Jánost a végóráján „Istennek ajánlotta”, és a fentebb közölt „sirató verset mondotta”. (1) Hunyadi János szent életűként tisztelt volta kitűnik a következő magyar imából is! Csete István (1648–1718) jezsuita szerzetes a *Magyarok könyörgése* címet viselő, a nándorfehérvári hősökre való emlékező imájában (a többi között) a következőket rögzítette: „Istennek nagyobb dicsőségére, hazának megmaradására”, a „kereszténység böcsületire a két diadalmas Jánosok ezen a napon”, azaz július 22-én, „boldog emlékezetű gubernátor Hunyadi János, a magyarsággal barát Kapistranus Szent János a keresztes hadakkal Nándorfehérvár alatt” oly diadalt aratott, mely „victoria híre e napot inneplő tisztelettel szenteli az ország”. „Ezek nem keresték, ami övék, hanem ami a közönséges jót, Isten és kereszténység dicsőségét, hazának megmaradását, békességét nézte; amellet ezek kardot kötöttek, táborba, mezőbe kiszállottak, sok próbákat tettek, véreket ontották; azok vigyázása őrizte a keresztény országok nyugodalmát; azok vére, sok ezereknek életit oltalmazta; azok vitézsége, sok szegénységnek vagyonát, édes álmát, falatját bátorságba tartotta. Ők hullottak, mi épültünk; az ő orcájokon

szakadott le a veríték, a miénken a könnyek örömkébe folytak le; ők éheztek, mi itthon kedvünkre voltunk. Ország gyertyái voltak ők, magoknak fogtak, nekünk égtek, nekünk világoskodtak, kebelünkbe dicsőséget, kincseket hajtottak. Az ilyen nagy gondviselő uraknál nem regnált akkor a ludak törvénye: ki-ki magának; az égen nem nap az, aki nem világoskodik; a földön nem úr az, aki mások hasznára nem születik. Nem hallatott akkor az a privatum, ki az ország torkát metszi ma: ha két-három familia magasztaltatik, és a többi pad alá; ezek tollasodnak, ezeken mezítelen maradnak; háromnak öröm, országnak siralom. Krisztus nem volna Krisztus, ha mindnyájunkhoz nem volna gazdag a kegyelemben, bővelkedő a szeretetben, hatalmas a váltságban; nem kedvezett egy nemzetnek, kirekesztvén más ország népit.” (2) Indokolt utalnom arra is, hogy a „boldog emlékű nagyságos és tekintetes Hunyadi János” nevét is rögzíti az a jegyzőkönyv, amelyet Kapisztrán János szentté avatása érdekében vettek fel, és amelyben a ferences szerzetes Újlakon lévő sírjánál szegedi polgárokat érintő csodákat jegyeztek fel. (3) „Kapisztránói János fráter haláláról” Thuróczi János a *Magyar krónika* című művében ekként emlékezett meg: „Akik Krisztus iránt való szeretetben társultak életükben, nem szakadtak el egymástól a kegyetlen halálban sem. Ugyanis Kapisztránói János fráter, ez a férfiú, aki méltó, hogy a szentek sorába iktattassék – őszinte szeretettel ragaszkodott a besztercei gróf úrhoz. S e gróf úr halála után nem sok napot töltött még a nap alatt; lelke földi hajlékok helyett inkább a Mennybe kívánczolt, fel is szállt oda, elválva testét, melyet a földön hagyott, amelyből vétetett.” (4) Déli harangszó hirdeti 1456 óta a magyar vitézség örök értékét a keresztény világ számára. Itt az idő, hogy hivatalosan is a szentek sorába iktassák dicsőséges és boldog emlékeztető magyar hősünket, Hunyadi Jánost, aki Európa kapujánál, Nándorfehérvárnál a legnagyobb diadalt aratta az egyetemes kereszténység védelmében! Hunyadi János (a kezdetektől fogva) szent életű személyiség volt a magyar történelmi hagyományban: ennek jegyében indokolt lenne végre minden olyan egyházi lépést megtenni, melynek nyomán a mai értelemben véve kanonizált szentjévé válik az egyetemes kereszténység örök értékvilágának.

II. Itália megmentői: Magyar Balázs és magyar vitézei

1456-ban Nándorfehérvárnál Hunyadi János hős magyar vitézei, 1481-ben Otrantónál pedig fiának, Mátyás királynak a katonái arattak világra szóló diadalt a török hódítókkal szemben! Otranto 800 vértanújának és Itália megmentőinek, Magyar Balázs huszárjainak és gyalogságának emlékére e kiemelkedő jelentőségű keresztény győzelem után a pápa emlékérmét készíttetett!

Az 500. évforduló alkalmából, 1980-ban II. János Pál pápa Otrantóban ünnepi beszédében megemlékezett a vértanúkról. Jó érzés arra emlékeznünk, hogy a világraszóló 1456. évi nándorfehérvári győzelmünk után 25 esztendővel, 1481-ben a keresztény Európa megvédése terén ismét kiemelkedő jelentőségű magyar győzelem született, erre azonban már Itáliában került sor! Juba Ferenc írt arról, hogy ezen esztendő tavaszán Mátyás király elküldte harcedzett hadvezérért, Magyar Balázst „Otrantóba 600 huszárjával” a törökök Itáliából való kiszorítása céljából. (1) E magyar haderő abban a rendkívüli időszakban állt helyt és aratott dicsőséges győzelmet, amikor a Dél-Itáliában 1480-ban partra szálló török sereg egy egész esztendőn át igazi rémképként létezett az ottani keresztény lakosok életében: ezt igazolja a következő, XXI. századi híradás is. 2007. július 6-án Vatikánvárosban a következő, a XV. századi magyar–itáliai kapcsolatok körében is kimagasló értéket jelentő eseményre került sor: „Túljutott egy döntő lépésen a szentté avatás útján 800 keresztény, akiket az oszmánok mészároltak le 1480-ban Otrantóban (a mai Olaszországban), miután a Vatikán tegnap elismerte vértanúságukat. A XV. századi keresztényeket már boldoggá avatták, ez az első lépcső a szentté avatás felé. Otranto 1480. augusztus 11-én került török kézre. Gedik Ahmed pasa minden 15 évesnél idősebb férfinek felkínálta: vagy áttér az iszlámra vagy fejük vétetik. Mindannyian megtagadták, hogy elhagyják keresztény hitüket.” (2) Itália a török hódítástól való megszabadulást Hunyadi Mátyás királytól és kiváló hadvezérének, Magyar Balázsnak a seregétől remélte! Magyar hadtörténelmi értéktárunk egyik rendkívül jelentős csatateri győzelmére került sor Otrantóban: a fenti 800 keresztény ember vértanúsá-

gát követően ugyanis Hunyadi Mátyás egy igazi elitalakulatot, magyar lovas íjászokat és gyalogosokat is küldött Magyar Balázs vezérletével a Vatikán és a keresztény Európa védelmére. De ennek hadtörténeti és emberi jelentősége okán nézzük az előzményeket. „Otranto mellett a török expedíciós erők Gedik Ahmed pasa vezetésével július 28-án szállnak partra. Az időpontot egykorú követi jelentések egybehangzóan igazolják. A törökök létszámadatait egy 1481-82 fordulóján keletkezett nápolyi jelentés őrizte meg: 100-nál is több gálya és vitorlás, 16 ezer gyalogos, 400 lovas, 9 nagy kaliberű ágyú és 400 egyéb tűzfegyver. 14 napi ágyútűz után, augusztus 11-én hatoltak be a városba és foglalták el azt.” (3) Ezt követően került sor a 800 keresztény vértanú sorsának beteljesedésére. De nézzük az ehhez vezető előzményeket, különösen Itália helyzete tekintetében! Galla Ferenc a következőket rögzítette Velence kapcsán: a török haderő „kihazsnálva az olasz államok közt fennálló egyenetlenkedéseket, egészen az Isonzóig nyomult”. „A velencei Szent Márk templom harangtornyáról szemlélni lehetett a vad pusztítások nyomán fel-törő füstfellegeket.” (4)

Dr. Sulyok Hedvig arról írt, hogy Velence „viszszavonta csapatainak jelentős részét az Adria keleti partjairól és sugalmazására a török Gedik Ahmed pasa vezérletével 1480 augusztusában expedíciós sereget dobott át Itáliába, amely elfoglalta Mátyás apósának területén Otranto városát és vidékét”. „A szemforgató diplomáciára mi sem jellemzőbb, mint hogy a Velence ígéréseiben bízó török parancsnokok azzal bíztatták harcosaikat: hamarosan Rómában a Teveréből itathatják lovaikat, ugyanakkor a Rómába vezető utat erős velencei egységek állták el.” (5) A törökök fenti katonai törekvései jegyében fontos utalnom arra, hogy ezek a célkitűzések egy több évtizeden át tartó folyamatból eredtek: érdemes ezeket az alábbi összefüggések tükrében áttekinteni. „Amikor a tizennyolc éves Mátyás a magyar trónt elfoglalta, a török elleni hadjáratok lelkes megszélyesítője, a törhetetlen akarátú aggastyán pápa, III. Kallixtus ült Szent Péter székeiben. A spanyol származású pápa hazája történetéből és személyes tapasztalatból egyaránt közletről ismerte a mohamedán világ vallási és politikai hódító törekvéseit, ezért rövid, de rend-

kívül tevékeny pápasága alatt azon dolgozott, hogy a kelet felől közeledő veszedelmet elhárítsa Európától. Ekkor már elesett Konstantinápoly és romjai alá temette az ezeréves kelet-római császárságot. Közvetlen veszélybe kerültek a balkáni államok és a nyugatiak kezén levő szigetek a Földközi-tenger keleti részein. Itália nyitva állott a betörések előtt. Megbénult a tengeri kereskedelem. A török feltartóztathatatlanul közeledett a magyar határhoz, hogy bevegye a Nyugat előretolt bástyáját és barbársággal öntse el a Duna-Tisza közét. A pápa fegyverbe szólította egész Európát. Elődje, IV. Jenő példájára rendkívüli anyagi áldozatokra is vállalkozott. A hadjárat előkészítésére teljesen kiürítette a pápai kincstárt, pénzzé tette a pápaság ékszereit és egyházi múkincseit. Megelégedett egy vászonpüspöksüveggel. Az európai hatalmak részvétlensége, egyes fejedelmek haszonlesése miatt csak részben valósíthatta meg nagyszabású tervét.” (6)

Megítélésem szerint Velence diplomáciai szinten azzal tudta megvédeni önmagát, hogy Dél-Itália felé fordította a törökök figyelmét: a partra szállás nem is maradt el! Egy török hajóhad „1480. augusztus 11-én Otranto városát elfoglalta”. „Csakhamar a fontos kikötőt, Brindisit is fenyegette.” (7) A török támadás közvetlen végveszéllyel fenyegette Itáliát! „II. Mohamed a János lovagoktól elragadta” a „velenceiek több gyarmatát és a nápolyi királytól Otranto városát”, ahol ezt követően az „érseket és a várkapitányt elevenen kettéfűrészelték, 12.000 keresztényt pedig lemészároltak”. „A vérfürdő híre óriási riadalmat keltett a félszigeten. A pápa már azzal a gondolattal foglalkozott, hogy Avignonba költözik. Mindenekfelett azonban a nápolyi királyság került súlyos veszélybe.” (8) Ez volt Mátyás király apósának országa! Antonio Bonfini a következő részleteket rögzítette Otranto törökök általi elfoglalása kapcsán: „Válogatott katonasággal megrakott török hajóhad indult ki ugyanis Valonából – mely a régi korban hadikikötő volt –, átkelt Otrantóba, partra tett húszezer embert, kik rajtaütöttek a vigyázatlan városon, mely a hosszú nyugalom következtében fegyvertelen volt. Tizenhetednapra erővel elfoglalják, s lakóit egytől egyig megölik. Nemnek, kornak nem irgalmaztak. A templomokban az oltár előtt ölték le a papokat, a püspököt megnyúzták. Nincs az a

szörnyű és borzalmas embertelenség, amivel ne kegyetlenkedtek volna. Majd tűzzel-vassal pusztították a szomszédos szántóföldeket és városokat, rabságba hurcolták, akit csak tudtak. [...] Vestit, ezt a Gargano hegy lábánál levő igen régi várost is lerombolták, s ötvenezer lépésnyire mindent felprédáltak.” (9) A fenti megállapítások kapcsán kiemelendő, hogy az itáliaiak katonai ereje nem volt képes megvédeni a félszigetet: jól érzékeltetik ezt az alábbi adalékok. „Mátyás apósa, Ferdinánd nápolyi király legidősebb fiát, Alfonz herceget küldte a török ellen, de az ifjú nápolyi trónörökös eredménytelenül jött vissza Otranto alól. A török továbbra is Itáliában maradt! A félszigetet rettegés kerítette hatalmába, a pápa már menekülni készült Rómából.” (10) „A pápa azon fáradozott, hogy az összes európai államokat bevonja a hadjáratba. 1481 Fekete vasárnapján általános fegyverkezést hirdetett, három évre fegyverszünetet rendelt el a fejedelmek között és megengedte, hogy az egyházi javadalmakat a keresztes hadjárat céljaira megadóztassák.” (11) A törökök itáliai jelenléte miatt „Alfonz, Calabria hercege föl hagyott a toszkán háborúval, visszahívta csapatait Apuliába, s egész Itáliából segélyhadakat gyűjtött”. „Szárzaföldön és tengeren Otrantó visszavételére indult.” (12) A törökök dél-itáliai katonai jelenlétével a térség egész keresztény világa végveszélyben volt! Magyarország, a „kereszténység védőpajzsa” az egyetlen valódi diplomáciai és katonai erőt jelentette a nemzetközi szinten a török hódítás ellenében! A törökök megállítása céljából Mátyás király apósa, „Ferdinánd már 1481 tavaszától próbálkozott a tárgyalásos megoldással, márciusban még az is felmerült, hogy Mátyás által a törökkel kötendő békébe foglalja be Otranto ügyét”. (13)

De mit is ér a diplomácia valódi erő nélkül? A választ az alábbi adalékban lehet megtalálni. „Ferdinánd király segítségért vejehez fordult”, és Mátyás magyar király Itáliába „erős lovasságot küldött, élén Magyar Balázssal és Nagy Jánossal”. (14) E magyar haderő az alábbi adalék tekintetében is kiemelendő értéket képviselt! A pápa azt emelte ki Mátyás királyhoz írott „1465. július 19-én keltezett levelében”, hogy „az egész kereszténység őt tekinti a hit bajnokának, biztos menedékének és védőbástyájának”. (15) Magyar királyunk kapcsán a fenti minősítések valós ala-

pokon nyugodtak: jól jelzik ezt az alábbi, Bonfini által rögzített megállapítások! Bonfini (a többi között) ezt örökítette meg Mátyás király hadvezéri minőségéről: „Csatában kemény harcos, győzelemben könnyen megkérelhető hadvezér. Az érdemeseket megjutalmazta. A haditudományban nagyon jártas volt. Nemcsak előre kitűzött időben, de még menetelés közben s a legrútabb viharban is gyakran csatát kezdett, amikor az ellenség teljes biztonságban érezte magát. A hadászatban addig ismeretlen eszközöket talált fel.” (16) A fentebb említett, Mátyás királynak küldött, 1465-ben kelt pápai levél jelentősége kapcsán indokolt hivatkoznom az itáliai görög Besszarion és az utolsó Palaiologosz családtagok korabeli szerepére, akik a keresztény egység jegyében kapcsolatban álltak magyar királyunkkal is, hiszen a közös diplomáciai és hadászati cél a török hódítás elleni fellépés volt! „Bessarion németországi tárgyalásai nem hozták meg a várt sikert, ellenben Carvajal Magyarországon elérte azt, hogy Mátyás a következő év elején felajánlotta előnyös török fegyverszünet megkötését megtagadta. A császár és Mátyás közt éveken át húzódozó ellentét csak 1463 októberében simult el, amikor a pápai követek és Vitéz János közreműködésével megkötött egyezséget II. Pius bullában megerősítette. A pápa, amint a két uralkodó között fennálló ellenségeskedést sikerült kiküszöbölnie, teljes erővel hozzáfogott a Mantovában hozott határozatok megvalósításához. Lelki benyomások is mélyen hatottak a pápára. Az utolsó Paleologok, akik Konstantinápoly elestét túléltek, Moreából magukkal hozták Rómába Szent András apostol fejereklyéjét, amelyet a pápa a Szent Péter templom pápai oltárán helyezett el ünnepélyes köztiszteltetle. A hívek óriási tömegei zárandokoltak az ereklyéhez, mintha csak jubileumi szentév lett volna. A vallásosság nagyarányú megnyilatkozásának hatása alatt a pápa fogadalmat tett, hogy minden erejét a kereszténység felszabadítására fordítja.” (17) De térjünk vissza Mátyás királyunk Itáliába küldött magyar seregének kimagasló hadtörténelmi és művelődéstörténelmi jelentőségére! Giovanni Michele Marziano A török sereg sikerei Otrantóban az 1480. évben című krónikájában „Mátyás mint derék istenhívó” jelenik meg, aki „mindenekelőtt a törökök nagy ellensége”, és ekként „egy igen vitéz csapatot állított fel

és küldött Magyar Balázs (Biaggio Mangaro) parancsnoksága alatt Otranto irányába”. (18) Mátyás király „hétszáz főből álló csapatot indított útnak a nápolyi király megsegítésére”. (19) Michele Laggetto Az 1480-as otrantói háború története címet viselő krónikájában „a derék Mátyás király” által az itáliai csatátra küldött magyar seregről azt rögzítette, hogy „vitéz és igen kiváló csapat” volt: a magyar katonák „amint megérkeztek, letáboroztak egy Minerva nevű helyen, 200 lépésnyire a várostól, ahol egy szép forrás volt és van is a mai napig”, és e „naptól kezdve a törökök nem tudták használni ezt a már fentebb megnevezett részt, olyannyira, hogy emiatt a forrás hosszú időn át viselte a »Magyarok forrása« nevet”. (20) Amit Mátyás király „apósa és sógora nem tudtak elérni, azt elérte ő, az odaküldött Magyar Balázs kapitány vezetésével küzdő” magyar sereggel. (21) A magyar haderő itáliai megjelenése igazi mentsvár volt 1481-ben, az egész európai kereszténység számára egyetemes értéket jelentett ez a magyar segítség, hiszen Itália egésze volt végveszélyben! „Itáliát akkor nagy rémület fogta el; sokan elhatározták, hogy kivándorolnak. Sőt az itáliai viszályok miatt kétségbeesett pápa is arról gondolkozott, hogy elhagyja Rómát; azzal fenyegetőzött, hogy Gallia Narbonensisbe távozik. A hadakozásnak ez az új módja annyira megrémítette az itáliai katonákat, hogy nem mertek megütközni; érezték, hogy őket a barbárok játszva verik le.” (22)

A magyar haderőnek már a megjelenése is reményt adott Itáliának! A „400 gyalogos, 300 lovas” létszámot kitevő magyar haderő dél-itáliai megérkezésekor Giovanni Albino Lucano 1481. június 19-ei levelében a következőket rögzítette: a „magyarok megérkeztek már a hadszíntérre, úgy tűnik ezer éve vannak úton”. „Nagy reményem van természetes vadságukban és a törökkel szerzett tapasztalatukban.” (23) Mátyás király magyar vitézei „a szárazföld és tenger felől megszállt Otrantóba érkeztek, hogy megmutassák az itáliaiaknak, milyen a pannóniai erő, már az itáliai táborba érkezésük órájában meg akarták támadni a törököt”. „Megvívta egy tornyot, melyet a törökök a kapu elé, a forrás közelébe állítottak, s hatalmas őrséggel és sánccal erősítették meg. Mindkét oldalról sokan elestek. Végül is a magyarok elfoglalták a tornyot, s ezzel az

ellenség vakmerőségét annyira megtörték, hogy ezentúl nem mertek kijönni.” (24) Óriási különbséget fedezhetünk fel a törökök megítélésében. Egyrészt van a Bonfini említette „játszva verik le” itáliai katonai érzület, másrészt a törökök a magyar vitézekkel szemben viszont „nem mertek kijönni” Otrantóból. Jól látták ezt a hadászati minőségkülönbséget a korabeli Itáliában, és krónikaíróik ezt rögzítették is! Az „otrantói krónikarészlet jó része a magyarokkal foglalkozik”: „rögtön, amint a magyarok Otrantó alá érkeztek, a törököktől megszerezték a forrást”. „Először a törökök nem jöttek rá, hogy azok a magyarok. Néhány török eltávozott, hogy megszerezzék a forrást, s az összes Otrantót elhagyó törököt megölték. És amint felismerték, hogy a magyarok jöttek, nem mertek többé Otrantón kívülre menni és elveszítették vitézségüket. Napról napra közelebb kerültek a falakhoz, végül 15 nap elteltével sáncaikkal a falakig értek. Nagy gyilkolást vittek végbe a magyarok a törökkel szemben Otrantóban.” Az Otranto visszaszerzése című, egy névtelen itáliai szerző által írott krónika azt rögzítette, hogy a „magyarok sok csetepatéba bocsátkoztak a törökkel”, és a „magyarok mindig győzelmet arattak”. Giovanni Albino Lucano Az otrantói háború címet viselő krónikájában megállapította a „Mátyás, Pannónia hadra termelt királya által küldött” magyar haderőről, hogy e magyar vitézek „kemény harcban edződtek”, és az ostromkor „ostromfedelelet készítették, a fegyvertáncokhoz pajzsukat ütögették, a fegyverzajban ősi szokás szerint dalokat énekeltek, az ütközetbe hadijelvényeket vittek magukkal”, majd „ki-ki közülük is a városba való bejutásért vetelkedve azon igyekezett, hogy a dicső virtus emlékéért hagyja hátra az utódoknak, hogy ne válják semmivé a testtel együtt a név is”. (25) Hunyadi Mátyásnak mintaképpül szolgáltak az édesapja, Hunyadi János emberi, uralkodói és katonai érényei. Ez mutatkozik meg a pápának írott egyik levelében: „Mély gyökerekkel ágyazódott keblünkbe Atyánk érénye, amit soha semmiféle erő nem képes kitépni onnan; mindama gondot, fáradtságot, érélyt és bölcsességet, amit fel tudunk mutatni, azt mindenek fölött a keresztény hit üdvösségének fogjuk szentelni.” (26) A török császár, Mohamed 1481. május elején elhunyt, majd ezt követően „tárgyalás útján adták fel a várat a

törökök 1481. szeptember 10-én”. Az ehhez vezető „tárgyalásokra Vallonában került sor”, ahol „az egyezés megkötésénél is segédkezett egy magyar, akinek tapasztalatait hasznosíthatták”. (27) Az itáliai magyar haderő parancsnoka, Magyar Balázs kapcsán fontos utalnom a következő adaléokra. „Magyar Balázs volt az egyik leghíresebb katonabáró.” (28) A középkori magyar bárói cím a zászlósúri minőséget jelentette: ez a magyar határvédelemben a hadvezéri minőség legmagasabb kifejezése volt a Hunyadiak korában! Giovanni Michele Marziano *A török sereg sikerei Otrantóban az 1480. évben* című krónikája 42. fejezetében arról írt, hogy a magyarok seregének az érkezésekor „a mieink az öröm számos jelét mutatták ki, de leginkább Alfonz, aki megölelve Magyar Balázst, köszönetet mondott neki, hogy ilyen alkalmas időben jöttek megsegítésére”. „A magyar vezér kérte tőle, biztosítson alkalmat nekik, hogy katonái megmutathassák vitézségüket, ha már ennyi veszélyen keresztül, ily hosszú utat tettek meg a keresztények megsegítésére. Alfonz arra buzdította őket, hogy először frissítsék fel magukat és ezután bízott az őrizetükre egy keleti irányban fekvő helyet. Letáboroztak ezen a helyen, ahol remek forrás volt az élvezetükre, a mai Minerva, amely egy dombocskalábánál fakadt, s fent volt a híres Diana templom. De az őket megtisztelni kívánó Fortuna két napra rá szép alkalmat kínált nekik. Minthogy a városból közel kétszáz török vonult ki és azon az úton haladtak, amely a mieink előtt rejtve maradt, mivel egy, a magyarok őrizetére bízott völgyben vezetett. Üldözni kezdték őket és egészen a város árkáig jutottak, mindezt akkora hévvel, hogy ha ezzel nem elégszenek meg és túljutnak az árkon, néhányukat megölték volna a törökök. Minden sérülés nélkül szerencsésen visszatértek a szállásukra [...] S attól kezdve, ha a törökök elakarták űzni (az árkokban dolgozó mieinket) odaszaladtak a magyarok, komoly verekedés kezdődött és vitézül küzdöttek. Hosszas vetélkedés után a törökök a magyarok vitézsége miatt szabadon hagyták a mieinknek az árkot. Miután a törököket visszaverték, nagy félelem szállta meg őket, nem mertek többé kimozdulni. Ekkor a magyarok kérték Alfonzot, engedje meg nekik, hogy végső erőfeszítéssel, a falakon levő résen át, behatolhassanak a városba.” (29) A „Magyar Ba-

lázs vezetésével az Otranto felmentéséért harcoló” sereg sikere után „Itália-szerte »Te deum«-mal ünnepelték meg” a győzelmet. (30) Mátyás király apósa, „Ferdinánd a győzelem után Ercole d’Estének” írott levelében ezt emelte ki a katonai győzelem legfőbb közvetlen eredményeként: „Felragyogott végül a nap, amelyre nemcsak mi és Itália, de az egész keresztény világ oly hönvágott.” (31) Juba Ferenc a Lovasság és hajózás című írásában lejegyezte, hogy a magyar huszárok által Otrantónál elfoglalt forrás és az ostrommal kivívott végső győzelem „a pápa részére olyannyira fontosnak” minősült, hogy „ennek emlékére egy érmet veretett”: ez „ábrázolja őszentességét (tiarával a fején) és a mai napig látható a vatikáni éremmúzeumban, de bizony azon Balázsék nem láthatók”. „Az otrantóiak pedig hátlából a Minerva-forrást »Fontana degli Ungheresi«-nek nevezik, a »Magyarok forrásának«. Az esemény végül is a világtörténelem olyan egyetlen története, amelyben egy huszáralakulat csupán »hajóegészségügyi« fogással legyőzött egy hajórajt.” (32) Igazi huszárcsíny volt ez a javából! Ezen lovasminőségünkről „Mátyás király egy 1481-ben kelt levelében” a következőket írja: a „könnyű lovasság, kiket huszároknak nevezünk”. E megállapítás kapcsán Kiss Vendel ezt emelte ki: „Ezzel a mondattal jelenik meg a huszárság a magyar hadtörténelemben. A könnyűfegyverzetű, portyázó harcmódot folytató lovas csapatnemet a török elleni küzdelem szükségletei hozták létre.” (33) A fentiek kapcsán azt fontos rögzítenem, hogy a huszár magyar szó; és ezen XV. századi haderőnembeli minőség az ősi magyar lovasíjász-hagyományokban gyökeredzett. A „XV. század második felére a huszárság már a központosított királyság haderejének szerves részévé válik”. Mátyás király az egyik, 1481-ben írott „levelében kifejti, hogy seregét három ordóra tagolja”. „Ezek közül első a páncélos lovasság, az utolsó a számszeríjas, puszkás gyalogság. Külön ordó a második, a huszárságé, amely nem kísérelője, kiegészítője, esetleg befejezője a páncélos lovagok harcának, hanem önálló fegyvernem. [...] A XV. századvégi törvények kitűnően illusztrálják a huszárság intézményének fokozatos kiszélesedését, így az 1492. évi 20. törvénycikk követeli, hogy a bandériumoknak csak a fele legyen páncélos, a másik fele huszá-

rokból kell, hogy álljon. Az 1498-as törvény ki mondja: »A bandériumok legyenek továbbra is páncélosak, viszont a déli megyék tisztán huszárokat állítsanak.« Délen tehát néhány magyar előkelőség csapatai már ekkor huszárokból kellett, hogy álljanak.” Zsuffa Sándor szerint „csakis a nemesi bandériumoknak húsz-húsz telek arányában kiállított ízig-vérig magyar, ősi magyar fegyverrel, az ősi magyar hadtudomány szabályai szerint és mindig teljesen könnyűfelszereléssel harcoló tagjait kell az európai huszárság őskének tekinteni”. (34) Itt fontos arra utalnom, hogy a huszárminőség minden ízében az évezredek átívelő ősi magyar lovasíjász-hagyomány értékvilágából eredt! Nagy Kálmán *A magyar könnyűlovas, a huszár jelentősége* című elemzésében a következőket rögzítette a Hunyadi Mátyás korabeli magyar huszárok által is képviselt örök értékekről: „Mátyás király a nagy hadseregszervező volt az, aki az ősi magyar könnyűlovas hadművészetet visszahelyezte régi jogaiba, fontos fegyvernemének használta bár, mint zágrábi leveléből ismeretes, még nehéz lovasai is voltak, ilyeneket is küldött apósa megsegítésére, Otrantó török támadóival szemben.”

E minőséget élhették át Dél-Itália keresztényei Magyar Balázs csapata győzelmekor! Mátyás királyunk kapcsán fontos, hogy a „külpolitikai műveleteinek hadserege ad súlyt és tekintélyt”: „az Anjou-kori hanyatló banderális katonai szervezet mellé a királyi állandó hadsereg lép, amelybe uradalmából könnyű magyar lovasságot szervez”. „Vértes lovassága, könnyű páncélú huszársága, kétféle gyalogsága, erős tüzérsége, nagy dunai flottája Európa legjobban szervezett hadseregei közé tartozott. Biztosítéka ez a közép-európai magyar nagyhatalomnak, és fényes bizonyítéka Mátyás katonai szervező képességeinek.” (35) Az itáliai magyar győzelem jegyében utalok arra, hogy Magyar Balázs és csapata a „kereszténység védőpajza” magyar eszmény alapján aratott sikert, és közben indokolt felhívni a figyelmet egy műremekre, Hunyadi Mátyás királyunk pajzsára is, amely a megítélésem szerint egy kis méretű huszárpajzs, azaz pavéze – a kifejezés valójában a görög pabezion/pavetzion szóból ered. A „pavézék kisebb, kézi változatait” a „XIV-XV. századi katonák, főleg a lovasok használták személyi védelemre”. E „pajzsok kö-

zepe gyakran bordaszerűen kiemelkedik, hogy a pajzstartó karnak jobb fogása legyen”. E „kisméretű pavézéknek sajnos nincs hazánkban fennmaradt példánya”. „Hunyadi Mátyás Párizsban őrzött” pajzsa „tartozik ebbe a típusba”. „Magyarországon a XV. század második felében már a gótikus tárcsáknak sajátos változata alakult ki egy akkor formálódó sajátos fegyvernemnek, a huszárságnak használatában.” (36)

A Hunyadiak hadvezéri minősége és eredetkutatása körében kimagasló értéket képvisel, hogy Mátyás király édesapja, Hunyadi János székely ispán is volt. Ennek okán fontos leszögezni a következőket! A „székely szó eredetileg minden régisége mellett sem nemzetet, hanem foglalkozást jelent”. A székely név „magyar, mert szék-elv, széken túli, szék megetti jelentése van”. Van olyan vélemény, hogy a székely megnevezés „a magyar szék-elvéből alakult határőrség (marchia) jelentéssel” bír. (37) Megítélésem szerint a székely megnevezés eredete a székelyek ősi szabadságjogainak világából ered: a „szék-elv”, azaz a székhely létében valójában a közösségre vonatkozó döntést jelentő népgyűlések megtartásának joga és kötelezettsége öltött testet. Megítélésem szerint a székely névben őrződött meg a jogállást kifejező „szék-elv” kifejezés, mely egyértelműen a saját szabadságjog alapján megtartott gyűlés ősi jogát jelenti. A székely szabadság ősi volta igazi magyar közjogi hungarikum! Mátyás király édesapja vitézi élete kapcsán kiemelendő, hogy Hunyadi János „Csáki György székely ispán familiárisa” volt 1426-ig. (38) Közismert az is, hogy Mátyás király édesapja, Hunyadi János utóbb maga is székely ispán lett, és e körben érdemes az alábbi megállapításra hivatkoznom! A Magyar Tudományos Akadémia elnöke, gróf Teleki József írt arról, hogy Aranka György (1737–1817) volt „a Hunyadi erdélyi magyar nemes származásának legtüzesebb védője”: az álláspontja szerint a „Hunyadi Székely nemzetség azon székelyektől veszi eredetét, kiket István király Arad vezérlése alatt Hunyad vármegyébe szállíttatott a határok őrzése végett”. (39) A Hunyadi család őseinek eredetkutatásában a legfontosabb adalék az, hogy székely világ létezett a Havasalföld – „Kis-Székelyföld” – térségében. Ennek történeti jelentősége abban van, hogy már a Szent István korában kialakuló

magyar–görög határsávnak, azaz a Délvidéken és Kárpátokon túli magyar gyepűtérségeknek a lovas íjász magyar pásztorvilága határvédelmi szerepet töltött be! Megítélésem szerint a magyar Hunyadi család XIV. századi ősei a fentebb említett „Kis-Székelyföld” nevet viselő térségben a határvédelmet ellátó és ekként nagy szabadságban élő magyar lovas íjász pásztorvilág lombszármaztatásába tartozó székely Örlóc nem Bod ágából származtak, méghozzá ezen ág katonai vezetői voltak a magyar gyepűvidék eme részén.

Zárógondolatként az otrantói magyar diadal fényében indokolt rögzítenem, hogy 1481-ben az egész európai kereszténység egyetemes értékét jelentette ez a magyar segítség, hiszen Itália egésze volt végveszélyben! Hunyadi Mátyás király kiváló hadvezérének, Magyar Balázsnak a serege Otrantót igen gyorsan visszafoglalta a török seregtől, és ekként megmentette Itáliát és Európát a hódítóktól! 1481-ben magyar vitézeink hősiességükben újra biztonságossá tették Dél-Itáliát, megvédték a korabeli keresztény Európa ottani határát.

Magyar katonáink egyetemes hadtörténeti dicsőséget értek el: a korabeli itáliai krónikáirók írásaikban rögzítették is ezen magyar haderő dicsőséges voltát, a küzdelemre az 1456. évi nándorfehérvári diadalunk után 25 esztendővel került sor.

A kereszténység egysége és a magyar–olasz barátság további erősítése céljából fontos lenne a „Magyarország a kereszténység védőpajza”-eszményörökségünk jegyében, hogy Hunyadi Mátyás királyunk Itáliát 1481-ben megmentő magyar seregének és hadvezérének, Magyar Balázsnak emlékére az idei MÁTYÁS KIRÁLY-EM-LÉKÉV során egy emléktábla kerüljön fölállításra a dél-itáliai Otranto városában! E győzelem 1481-ben Itália déli részén a magyar lovasíjász-huszárság dicsőségéről tanúskodott. E kiemelkedő jelentőségű magyar győzelem után a pápa azonnal emlékérmet készíttetett az otrantói dicsőség örök emlékezetére! Rendkívüli jelentőséggel bír, hogy Mátyás király magyar serege Itáliát, és ezzel Rómát is megvédte a törököktől.

Források: I. Nándorfehérvár hőse, Hunyadi János – „országolsz Istennel s diadalmaskodol az angyalokkal”. (1) Thuróczi János: Magyar krónika. Fordította Geréb László. A szöveget átnézte Kardos Tibor. A fordítást ellenőrizte Mezey László. Magyar Helikon. Bp., 1957. 64–65. o.; (2) 1456. július 22.: A nándorfehérvári diadal. Csete István (1648–1718) jezsuita szerzetes: Magyarok könyörgése (A nándorfehérvári hősökre emlékezve). In: Esztergom és Vidéke. 2006. július 27. 6. o.; (3) Csongrád megye évszázadai. Történelmi olvasókönyv I. A honfoglalástól a polgári forradalom és a szabadságharc végéig. Szerkesztette Blazovich László. Szeged, 1985. 80. o.; (4) Thuróczi János: Magyar krónika. Fordította Geréb László. A szöveget átnézte Kardos Tibor. A fordítást ellenőrizte Mezey László. Magyar Helikon. Bp., 1957. 65. o.; **II. Itália megmentői: Magyar Balázs magyar vitézeinek otrantói diadala 1481-ben.** (1) Juba Ferenc: Lovasság és hajózás. In: A magyar huszárság története. A lovasműveltség sajátosságai. Zürichi Magyar Történelmi Egyesület és a Heraldika Kiadó kiadványa. Zürich–Budapest, 2004. 37. o.; (2) XV. századi esemény. 800 mártír szentté avatása. In: Új Szó. 2007. július 7. 6. o. MTL.; (3) Veszprémy László: Magyar vonatkozású források Otranto ostromáról (1480–1481). In: Hadtörténelmi Közlemények. 103. évfolyam, 1. szám, 1990. március, 105–106. o.; (4) Galla Ferenc: Mátyás király és a Szentszék. Különnyomat a Mátyás Emlékkönyv I. kötetéből. 53. o.; (5) Dr. Sulyok Hedvig főiskolai adjunktus: Mátyás és Itália. In: Belvedere. Kiskönyvtár 1. Mátyás király emlékére halálának 500. évfordulóján.

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola. Történettudományi Tanszék. Szeged, 1990. 17. o.; (6) Galla Ferenc: Mátyás király és a Szentszék. Különnyomat a Mátyás Emlékkönyv I. kötetéből. 39. o.; (7) Dümmerth Dezső: A két Hunyadi. Bp., 1985.; (8) Galla Ferenc: Mátyás király és a Szentszék. Különnyomat a Mátyás Emlékkönyv I. kötetéből. 53. o.; (9) Bonfini: Mátyás király. Tíz könyv a magyar történetből. Latinból fordította Geréb László. A fordítás munkáját tanácsaival segítette Kardos Tibor. A fordítást ellenőrizte Mezey László. Átnézte Juhász László. Bp., 1959. 1241., 25. o.; (10) Dümmerth Dezső: A két Hunyadi. Bp., 1985.; (11) Galla Ferenc: Mátyás király és a Szentszék. Különnyomat a Mátyás Emlékkönyv I. kötetéből. 53. o.; (12) Bonfini: Mátyás király. Tíz könyv a magyar történetből. Latinból fordította Geréb László. A fordítás munkáját tanácsaival segítette Kardos Tibor. A fordítást ellenőrizte Mezey László. Átnézte Juhász László. Bp., 1959. 125. o.; (13) Veszprémy László: Magyar vonatkozású források Otranto ostromáról (1480–1481). In: Hadtörténelmi Közlemények. 103. évfolyam, 1. szám, 1990. március, 106. o.; (14) Bonfini: Mátyás király. Tíz könyv a magyar történetből. Latinból fordította Geréb László. A fordítás munkáját tanácsaival segítette Kardos Tibor. A fordítást ellenőrizte Mezey László. Átnézte Juhász László. Bp., 1959. 125. o.; (15) Galla Ferenc: Mátyás király és a Szentszék. Különnyomat a Mátyás Emlékkönyv I. kötetéből. 18. o.; (16) Bonfini: Mátyás király. Tíz könyv a magyar történetből. Latinból fordította Geréb László. A fordítás munkáját tanácsaival segítette. Kardos Tibor. A fordítást ellenőrizte

Mezey László. Átnézte Juhász László. Bp., 1959. 168. o.; (17) Galla Ferenc: Mátyás király és a Szentszék. Különnyomat a Mátyás Emlékkönyv I. kötetéből. 44. o.; (18) Veszprémy László: Magyar vonatkozású források Otranto ostromáról (1480–1481). In: Hadtörténelmi Közlemények. 103. évfolyam, 1. szám, 1990. március, 111. o.; (19) Galla Ferenc: Mátyás király és a Szentszék. Különnyomat a Mátyás Emlékkönyv I. kötetéből. 54. o.; (20) Veszprémy László: Magyar vonatkozású források Otranto ostromáról (1480–1481). In: Hadtörténelmi Közlemények. 103. évfolyam, 1. szám, 1990. március, 111. o.; (21) Dümmerth Dezső: A két Hunyadi. Bp., 1985., (22) Bonfini: Mátyás király. Tíz könyv a magyar történetből. Latinból fordította Geréb László. A fordítás munkáját tanácsaival segítette Kardos Tibor. A fordítást ellenőrizte Mezey László. Átnézte Juhász László. Bp., 1959. 125. o.; (23) Veszprémy László: Magyar vonatkozású források Otranto ostromáról (1480–1481). In: Hadtörténelmi Közlemények. 103. évfolyam, 1. szám, 1990. március, 107. o.; (24) Bonfini: Mátyás király. Tíz könyv a magyar történetből. Latinból fordította Geréb László. A fordítás munkáját tanácsaival segítette Kardos Tibor. A fordítást ellenőrizte Mezey László. Átnézte Juhász László. Bp., 1959. 125. o.; (25) Veszprémy László: Magyar vonatkozású források Otranto ostromáról (1480–1481). In: Hadtörténelmi Közlemények. 103. évfolyam, 1. szám, 1990. március, 107., 110. o.; (26) Papp Sándor IV. évfolyamos magyar-történelem szakos tanárjelölt: In: Belvedere. Kiskönyvtár 1. Mátyás király emlékére halálának 500. évfordulóján. Juhász Gyula Tanárképző Főiskola. Történettudományi Tanszék. Szeged, 1990. 21. o.; (27) Veszprémy László: Magyar vonatkozású források Otranto ostromáról (1480–1481). In: Hadtörténelmi Közlemények. 103. évfolyam, 1. szám, 1990. március, 106. o.; (28) Fenyvesi László: Katonahistóriák Mátyás király korából. Bp., 1990. 59. o.; (29) Veszprémy László: Magyar vonatkozású források

Otranto ostromáról (1480–1481). In: Hadtörténelmi Közlemények. 103. évfolyam, 1. szám, 1990. március, 111. o.; (30) Dr. Sulyok Hedvig főiskolai adjunktus: Mátyás és Itália. In: Belvedere. Kiskönyvtár 1. Mátyás király emlékére halálának 500. évfordulóján. Juhász Gyula Tanárképző Főiskola. Történettudományi Tanszék. Szeged, 1990. 17. o.; (31) Veszprémy László: Magyar vonatkozású források Otranto ostromáról (1480–1481). In: Hadtörténelmi Közlemények. 103. évfolyam, 1. szám, 1990. március, 109. o.; (32) Juba Ferenc: Lovasság és hajózás. In: A magyar huszárság története. A lovasműveltség sajátosságai. Zürichi Magyar Történelmi Egyesület és a Heraldika Kiadó kiadványa. Zürich–Budapest, 2004. 38. o., (33) Kiss Vendel (Tatabányai Múzeum): Huszárok Komáromban. In: Komárom-Esztergom Megyei 24 óra. V. évfolyam, 116. szám, 1994. május 18. 4. o.; (34) V. Molnár László: Huszárok a Somogy megyei végvári harcokban a XVI. század második felében. In: Somogyi Múzeumok Közleményei. Kaposvár, 1982. 95–96. o.; (35) Dr. Balázs Olivér: Mathias rex. In: A Kőszegi Szent Benedek Rendi Kat. Ferenc József Gimnázium Évkönyve. Kőszeg, 1940. 7. o.; (36) Boldog Zoltán: XV–XVI. századi pajzsok a Déry-gyűjteményből. In: A Debreceni Déry Múzeum Évkönyve. 2005. Debrecen, 2006. 246. o.; (37) Sebestyén Gyula: A székelyek neve és eredete. In: Ethnographia. A Magyar Néprajzi Társaság értesítője. 8. évfolyam, Budapest, 1897. 34., 36., 44. o.; (38) Szabó Pál: 1440 – Nándorfehérvár első oszmán–török ostroma és előzményei. Doktori értekezés. Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Történelemtudományi Doktori Iskola Medievalisztika Alprogram. Témavezetők: Prof. dr. Olajos Terézia és dr. Sebők Ferenc. Szeged, 2014. 246. o.; (39) Hunyadi János eredete. Olvasta az Académiában, május 24. 1851. G. Teleki József m. acad. elnök. Töredék a szerzőnek „Hunyadiak Magyarországon” című nagyobb munkájából. Pest, 1851. 30. o.

